

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Після другої світової війни людство вступило в епоху глобалізації, а саме – всесвітньої економічної, політичної й культурної інтеграції та уніфікації. Початок глобалізації знаменували події після 1945 р. – створення ООН, потужних фінансових установ – Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку. Вплинула на ці суспільні процеси й науково-технічна революція.

Другий період глобалізації припадає на 1970–1990-і роки, коли розпались соціалістична система та СРСР, завершилась холодна війна.

З початком ХХІ ст. розпочався третій період глобалізації. Після терористичних атак на США (11 вересня 2001 р.) глобального характеру набула боротьба проти світового тероризму.

Останнім часом увагу науковців привертають проблеми соціокультурної динаміки в умовах глобалізації, особливості її прояву в культурно-мистецькій сфері України. Слід відзначити суттєвий внесок у дослідження цієї проблематики таких українських та зарубіжних вчених, як В. Андрущенко, Ю. Богуцький, О. Гриценко, І. Дзюба, С. Дрожжина, М. Кашуба, В. Ковальський, А. Колодій, А. Леонова, В. Лісовий, А. Мілотонян, В. Нікінін, В. Співак, В. Скуратівський, С. Чукут, А. Аппадурі, Дж. Ахерн, С. Барнет, П. Весперіні, Е. Гідденс, М. Інгрем, Р. Ліпсі, Т. Мівллер, А. Перотті, Дж. Томлінсон, Дж. Шустер та ін.

Водночас актуальність цієї теми потребує її подальшого дослідження. Мета статті – осмислити особливості соціокультурної динаміки українського суспільства в умовах глобалізації. Визначеною метою передбачено вирішення таких завдань: показати специфіку культурної динаміки в Україні в умовах глобалізації; висвітлити сутність політики ідентичності, розкрити шляхи створення цілісного і повномасштабного культурного простору, здатного продукувати культурну ідентичність нації, розглянути процес збереження культурної різноманітності українського соціуму.

Нове соціокультурне поле ХХІ ст. формується під впливом таких факторів як: всеохопленість і комплексність змін, які ведуть до формування цілісного світу, глобального людського співтовариства, нового типу цивілізації; становлення у світовому людському співтоваристві нової якості взаємозалежностей, у яких глобальні зв'язки все більше переважають над локально-національними; посилення тенденцій взаємозв'язку між економікою і культурою, який можна охарактеризувати як «економізація культури» та «культуризація» економіки»; розробка й утвердження нового типу гуманізму – ним передбачено вдосконалення якостей і здібностей усього людського роду, визначальними ознаками якого мають стати почуття глобальності, прихильності до справедливості, нетерпимість до насилля; гібридизація культури, якою зумовлено появу різноманітних глобальних і локальних «соціокультурних гібридів», що складаються із несумісних частин, надто нестабільних і суперечливих традиційному контексту; розростання стандартизованого всесвітнього ринку культурних послуг і товарів, зумовлених прискореним розвитком електронних мас-медіа.

Соціокультурний глобалізаційний процес неможливо оцінити однозначно, оскільки кожна національна культура і кожен етнос розробляють свій формат поведінки у ньому, зберігаючи як загальнонаціональну, так і специфічно локальну культурну різноманітність. По-перше, відзначимо, що глобалізацією універсалізуються і нівелюються культурні відмінності між народами. Світ уніфікується, зростає культурна одноманітність, утверджуючись у процесі вестернізації (англ. *Western* – західний), а саме: запозичення англо-американського чи західноєвропейського способу життя у сферах економіки, політики, освіти і культури.

Завдяки сучасним засобам телекомунікацій набула всесвітнього поширення англо-американська модель світоустрою та експансія євроатлантичних культурних цінностей. Зокрема, 70% усіх сайтів «усесвітньої павутини» зосереджено в Америці, найпоширенішою для спілкування в інтернеті є англійська мова. Електронними мас-медіа (передусім супутниковим телебаченням, інтернетом), до яких мають доступ усе більше людей, забезпечується швидкий, прямий і неформальний зв'язок, створюється взаємопов'язане глобальне інформаційне середовище. У ньому масштабним поширенням американських цінностей матеріалізуються виклики глобалізму у буденній свідомості і породжується міф про настання ери культурної уніфікації. Відомий американський політолог З. Бжезинський зазначає, що Америка стала «джерелом культурної спокуси», яка «поширюється не шляхом нав'язування, а за шляхом наслідування, це є свідченням того, що масам подобається ця культурна революція»¹.

По-друге, стає очевидним, що глобалізація культури загрожує культурною експансією, руйнує все особливе і самобутнє, нівелює культурні відмінності між народами. Увиразнюється така ознака глобалізації, як відчуження народу від влади і своєї культури.

Відкритість для культурного впливу і розширення культурної взаємодії потребують не лише теоретично осмислювати процес сучасної культурної глобалізації, а й обґрунтовувати відповіді на злободенні питання, породжені ним: 1) розробка культурою та кожним етносом свого механізму входження в глобалізований світ зі збереженням як загальнонаціональної, так і специфічно локальної культурної різноманітності; 2) вироблення відповідно до потреб сучасного цивілізованого розвитку нових цінностей, здатних забезпечити діалог культур, їх взаємозбагачення і міжцивілізаційний синтез.

Учені одноставні в тому, що у світі існувало близько 30 цивілізацій, основою яких були різні складові прогресу: матеріальні, духовні, культурні. Кожна з них є універсальним внеском у розвиток єдиної земної цивілізації, пройшла певні фази еволюції. Загальноновизнаними у наш час є християнська, індуська, китайсько-конфуціанська, буддистська, ісламська, західноєвропейська, греко-слов'яно-православна та інші цивілізації. Традиційно, незалежно від географічного розташування, їх поділяють на західні та східні, але жодна з них не виробила універсальної форми суспільного устрою.

Це переконує, що в наш час питання про міжцивілізаційні універсалії ще не може бути вирішене однозначно. На світовому полі кожна цивілізація претендує на першість, пропонуючи свої правила гри. Західній цивілізації, притаманний індивідуалізм. Лише те, що створено людиною, має цінність у житті. Для західного суспільства завжди були важливими поняття матеріального прогресу, принцип особистої відповідальності та благополуччя в суспільстві. Людина західної культури живе, щоб

¹ Бжезинський З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / З. Бжезинський ; пер. с англ. – М. : Междунар. отношения, 2004. – С. 237.

працювати і, примножуючи свій добробут, створювати багате суспільство. Зовсім іншими цінностями характеризуються східні цивілізації, ці цінності майже протилежні західним. Тут людина ніколи не вважалася головною цінністю, а захист її прав не набував першочергового значення. За відсутності індивідуалізму, сім'я вважається головною складовою суспільства. Людина живе і працює разом із сім'єю і заради сім'ї. Чітким кастовим поділом, солідарністю у суспільстві забезпечуються спеціалізація, спадковість і накопичення досвіду. У незахідних культурах релігія – центральна сила, яка мотивує вчинки і мобілізує людей¹.

Тобто у глобалізованому світі першочерговою є проблема формування нового механізму діалогу культур (термін «діалог культур» означає сукупність безпосередніх відносин і зв'язків між різними культурами, а також як результат взаємних змін у процесі цих відносин).

На першій стадії їх взаємодії спостерігається гармонійне толерантне співіснування різних культур, на другій – відбувається діалог культур (взаєморозуміння і обмін досвідом).

Діалог культур можливий лише на основі спільних цінностей і не призводить до зникнення однієї з них, оскільки кожна культура має свою унікальну специфіку. У глобальній комунікації культур виділяється кілька визначальних способів їх взаємодії, якими зумовлюється як збагачення соціокультурного досвіду людей і спільнот, так і загострення етнокультурних суперечностей.

Одним із найпоширеніших процесів взаємовпливу культур є акультурація (*acculturare* – від лат. *ad* – до і *cultura* – утворення, розвиток), сутність якої полягає у сприйнятті одним народом повністю або частково культури іншого народу. Проблему акультурації почали досліджувати у другій половині XIX ст. американські етнографи. У 30-і роки XX ст. концепцію акультурації розробили американські вчені Р. Редфілд, Р. Ліптон, М. Херсковіц. Акультурацією як культурним процесом охоплено всі народи нашої планети незалежно від їх расової, мовної та етнічної належності і соціально-економічного рівня розвитку. Особливо інтенсивно у цей процес залучені народи Азії, Африки, Океанії, Латинської Америки. За результатами наукових досліджень учені розробляють програми засвоєння європейської культури відсталими народами і населенням резервацій.

Загалом акультурація як наслідок контактів між культурами, сприяючи поширенню культурних явищ, фактично призводить до часткової або повної асиміляції. Основними тактичними напрямками реалізації стратегічного процесу акультурації є асиміляція, сепарація, маргіналізація та інтеграція.

Особливим напрямом розширення сфери впливу домінуючої культури поза початковою межею функціонування і поза державними кордонами є культурна експансія (від лат. *expansio* – розповсюдження). У наш час це поширення американської культури. Культурною експансією США у другій половині XX ст. охоплено багато країн світу. Після Другої світової війни вона торкнулася країн Західної Європи, у 60-і роки – Японії, у 70-і – країн Латинської Америки, у 90-і – країн пострадянського простору. Характерними ознаками культурної експансії є те, що вона здійснюється цілеспрямовано, має насильницький характер, не вимагає узгодження дій з іншою культурою. Унаслідок експансії відбувається культурна та ідеологічна гомогенізація світу та культурна дифузія американського і західноєвропейського способів і стилів

¹ Співак В. М. Політико-правовий та соціокультурний виміри глобалізації: моногр. / В. М. Співак. – К.: Логос, 2011. – С. 116–117.

життя, цінностей, звичаїв, символів і артефактів (фільмів, комп'ютерних програм, книг тощо) у східнослов'янські, латиноамериканські, ісламські, африканські та азійські країни.

Багатовекторним і багатоаспектним процесом взаємовпливу культур є культурна дифузія (*cultural diffusion*), під час якої відбувається запозичення або взаємне проникнення культурних ознак та комплексів з одного суспільства в інше. Запозичення має як прямий (шляхом міжкультурних контактів індивідів), так і опосередкований характер (завдяки діяльності засобів масової інформації, освітніх установ, споживання товарів тощо). Завдяки цим процесам відбувається обмін не тільки матеріальною культурою, а й науковими і технологічними ідеями, звичаями і традиціями, цінностями і нормами життя, а також здійснюється проникнення і поширення культурних інновацій серед тих народів і культур, у яких ці інновації з об'єктивних причин з'явитися не можуть. Каналами культурної дифузії є міграція, туризм, діяльність місіонерів, торгівля, війна, наукові конференції, торговельні виставки і ярмарки тощо. Розрізняють два її напрями: 1) горизонтальне поширення відбувається між кількома етносами, групами, однаковими за своїм статусом, та індивідуумами, її ще можна назвати міжгруповою; 2) вертикальне поширення елементів культури між суб'єктами з неоднаковими статусами, яке називають ще стратифікаційною культурною дифузією.

До конструктивної форми міжкультурної комунікації належить синтез культур як взаємодія і поєднання культурно відмінних елементів: орієнтирів, цінностей, норм, типів поведінки. При такому синтезі виникає якісно інше утворення.

Осмилюючи специфіку міжкультурної взаємодії у глобальному масштабі, слід враховувати, що розвивається нова політична архітектура, яка ґрунтується на межі не національних, а етнічних культур. Відродження етнокультур починає домінувати над національними культурами. Чітко простежується ця тенденція навіть у розвинених країнах, які перебувають у фарватері модернізації і в яких реставруються й відроджуються історико-етнічні символи, місцеві традиції та культурні особливості. Для багатьох вони є ознаками індивідуальної і групової ідентичності, незаперечними гарантами її стійкості.

Важливо визначити, які елементи у сфері культури є універсальними, а які існують як форми, які не піддаються трансформації, є сталими. Зокрема, абсолютно нейтральним для культур є обмін між ними поверховими елементами – мистецтвом і ремеслами, формами дозвіллевих розваг, стандартами споживання, традиціями народної медицини тощо. Водночас глибинні установки, пов'язані з цілісною культурною системою, уявленнями про світоустрій, із характером символічного оречевлення світу, не піддаються уніфікації.

Масштабні культурні зміни у структурі сучасного світопорядку за умов глобалізації активно впливають на стан соціокультурної динаміки в Україні, позначеної як внутрішніми змінами в українській культурі, так і змінами у її взаємодії з іншими етнокультурами. Цей процес має такі ознаки: адаптація до нових реалій і завдань; концентрація зусиль на формуванні національної ідентичності на основі модерної культури української політичної нації, створенні загальнонаціонального цілісного культурного простору; актуалізація культурної спадщини; збереження і розвиток етнокультурної різноманітності українського соціуму.

Визначальним у культурній динаміці в Україні є чітка її спрямованість на створення нової моделі культурного розвитку, яка ґрунтується на креативності та інтеграції української культури у світовий культурний простір, зростання ролі культури у зміцненні позитивного іміджу України у світі.

Концептуальні засади культурної динаміки в Україні цілком збігаються з теоретичними підходами, які застосовуються у культурній політиці європейських країн. У висновку Ради Європи «Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів» зазначено, що протягом останнього десятиліття Європа сформулювала кілька ключових принципів своєї культурної політики. У звіті Ради Європи “In from the Margins” (1997)¹ ідеться про те, що більшість європейських країн здійснюють свою культурну політику відповідно до чотирьох ключових принципів: сприяння культурній ідентичності, культурній різноманітності, творчості, участі у культурному житті.

Одним із ключових завдань державотворення в Україні є формування національної ідентичності. Цей процес у західній політологічній думці набув назви «політика ідентичності» (*identity policy*), яка є складовою інших політик і стосується фактично усіх сфер життєдіяльності суспільства – політичної, соціально-економічної, духовно-культурної, інформаційної, а також утвердження атрибутів і символів державності, мовної політики, освіти, пріоритетів зовнішньої політики тощо.

Особливістю соціокультурної динаміки в українському суспільстві у процесі націотворення є те, що вона зумовлена його поліетнічним, полікультурним характером. Державна політика визначає і підтримує курс на рівноправний розвиток культур кожної з етнічних спільнот, які проживають в Україні. Зарубіжні та вітчизняні вчені визначають її як політику мультикультуралізму, спрямовану на збереження і розвиток в окремій країні й у світі загалом культурних відмінностей. Найбільшим класичним прикладом здійснення такої політики є Австралія і Канада. Згідно з положеннями канадського «Закону про багатокультурність», державна політика визнає, що багатокультурність відображає культурну і національну різноманітність канадського суспільства, і виходить з того, що всі канадці мають право вільно зберігати, розвивати і поширювати свою культуру. Дотримання політики мультикультуралізму канадською владою продиктоване небезпекою квебекського сепаратизму, з одного боку, а з іншого, – намаганням знизити рівень занепокоєння англомовної більшості проблемою національно-державної цілісності країни. В Австралії застосування мультикультуралізму було зумовлене переважно збідненням імміграційних потоків на початок 70-х років, що могло спричинити несприятливі демографічні й економічні ситуації.

Політикою мультикультуралізму передбачено толерантність щодо інших культур у поліетнічному суспільстві з метою їх взаємного проникнення, збагачення і розвитку у загальному потоці масової культури. Така політика культивується здебільшого у високорозвинених суспільствах Європи, у яких давно досягнуто високого рівня культурного розвитку. Мультикультуралізм у сучасній Європі передбачає, насамперед, включення у його культурне поле елементів культур іммігрантів із країн «третього світу», зокрема колишніх колоній європейських країн. Один із відомих канадських дослідників етнонаціональної політики Вілл Кімлічка вважає мультикультуралізм загалом справедливим і толерантним підходом до інтеграції іммігрантів, який дає їм змогу зберегти свої культурні звичаї. Учений зазначає зокрема, що всі основні країни, які приймали іммігрантів, дотримувалися «англокомформістської моделі інтеграції, тобто від іммігрантів очікували асиміляції до існуючих норм, а через певний час – ототожнення з місцевим населенням у мові, одязі, відпочинку, харчуванні, складу сім'ї, ідентичності тощо. Однак від моделі асиміляції почали відмовлятися частіше на користь більш мультикультуралістичної моделі інтеграції, зорієнтованої на

¹ Рада культурної співпраці, березень 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mincult.kmu.gov.ua/mincult/doccatalog/document?id=95770

побудову нації більшістю, яка переглядає умови інтеграції. Іммігранти домагалися і домоглися змін в основних державних інститутах – у школах, на робочих місцях, у судах, поліції та установах соціального захисту, щоб полегшити свою долю. Ці інститути було реформовано для забезпечення більш широкого визнання етнокультурних ідентичностей іммігрантів та кращого пристосування до їхніх етнокультурних звичаїв так, щоб іммігранти почували себе у цих інститутах як удома¹.

Однак у сучасних умовах концепція мультикультурного суспільства все більше зазнає критики. Російський дослідник О. М. Смирнов відзначає: практика мультикультуралізму переконує, що відмова від культурної монополії більшості на користь вирівнювання статусного становища меншин здебільшого не досягає своєї мети. Спрямована на гармонізацію основ державно-політичного облаштування і консолідацію суспільства, вона нерідко призводить до прямо протилежних результатів: замість сподіваного єднання відбувається сегментація соціальних структур за ознаками групової належності; замість надання додаткової легітимності й міцності ідеї громадянської нації – суспільно-національна самосвідомість набуває ще більшої крихкості².

З критикою політики мультикультуралізму виступили кілька лідерів європейських країн, які дотримуються правих, правоцентристських і консервативних поглядів (А. Меркель, Д. Кемерон, Н. Саркозі). Вони заявили, що у їх країнах спроби побудувати мультикультурне суспільство зазнали невдачі. У жовтні 2010 р. на зустрічі з молодими членами Християнсько-демократичного союзу (ХДС) у Потсдамі, під Берліном, канцлер Німеччини А. Меркель стверджувала, що концепція, за якою ми в наш час живемо пліч-о-пліч і щасливі цим фактом, не працює. Вона також наголосила, що іммігранти мають інтегруватися, сприйняти культуру Німеччини і її цінності. Це сприяло зростанню дебатів у Німеччині з приводу проблем імміграції, вплинуло на інтегрування мусульманських іммігрантів у німецьке суспільство³.

Негативне ставлення до мультикультуралізму висловлюють і політичні діячі інших країн. Так, виступаючи на міжнародному політичному форумі в Ярославлі 7 вересня 2011 р., голова Конституційного суду РФ В. Зоркін звернув увагу на кризу теорії національної держави й альтернативної концепції національно-державної інтеграції різних етноконфесійних груп, яка набула назви мультикультуралізму, а також на її провал. Він підкреслив, що мультикультуралізм не тільки робить особистість заручником її ідентифікаційної групи, а, фактично, ставить меншість – унаслідок наданих їй особливих прав – над більшістю. Політика мультикультуралізму є одним із найбільш небезпечних факторів конфліктності: по-перше, викликає обґрунтоване роздратування у більшості; по-друге, неминуче призводить до зайвих антагонізмів між різними меншостями; по-третє, що особливо важливо, розриває цілісне, вироблене століттями правове поле національної держави, з усіма негативним наслідками, які випливають із цього⁴.

¹ Кімлічка В. Лібералізм і права меншин / В. Кімлічка ; гол. ред. Дж. Перлін. – Харків : Центр Освітніх Ініціатив, 2001. – С. 38–39.

² Смирнов А. Н. Этничность и культурный плюрализм в контексте государственной политики / А. Н. Смирнов // Политические исследования. – 2005. – № 4. – С. 34.

³ Див.: Germany's charged immigration debate [Електронний ресурс] // BBC. News. – 2010. – 17.10. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11532699>

⁴ Див.: Современное государство в эпоху этносоциального многообразия. Выступление на Международном политическом форуме в Ярославле 7 сентября 2011 года [Електронний ресурс] // Российская газета. – 2011. – 07. 09. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2011/09/07/zorkin-site.html>

Сучасними міжнародними реаліями, досвідом утілення політики мультикультуралізму зумовлюється необхідність урахувати нові тенденції і явища у процесі вироблення заходів із модернізації вітчизняної культурно-мистецької сфери. Про це заявив Президент України В. Ф. Янукович у Посланні до Верховної Ради 2012 р. У своєму вступному слові він відзначив, що до таких належить деактуалізація політики мультикультуралізму. Це визнали на найвищому політичному рівні лідери провідних держав Європи – Німеччини, Франції та Великобританії. Президент підкреслив: «У випадку України це не повинно сприйматися як сигнал до ревізії традиційної для нашої держави політики етнонаціональної, культурної, релігійної толерантності. В цьому аспекті Україні є що продемонструвати світу, вона була, є і залишатиметься державою без “гарячих точок” міжетнічної ворожнечі та екстремізму, толерантною до культур народів, представники яких живуть на нашій землі»¹.

Стратегічний курс культурно-мистецької політики в Україні зумовлений тим, що в державі формується політична нація, яка є, з одного боку, сукупністю громадян різного етнічного походження, а з іншого, – культурною спільнотою з єдиною модерною національною культурою.

Українська національна культура охоплює традиційну етнічну культуру українців і різні варіанти субкультур, зумовлені факторами етнічними, соціальними, професійними, класовими тощо. В умовах багатокультурності найбільш прийнятною для України є парадигма української національної культури як сукупності культур усіх етнічних груп та національних меншин, у якій українська етнокультура постає системоутворюючим компонентом усієї національної системи культури.

Перед державою стоїть завдання виробити таку концепцію державної політики, у якій би набули діалектичної єдності і пріоритетності як українська етнічна культура, так і ефективна підтримка культур національних меншин, зокрема культури кримських татар. Такий підхід на тлі краху політики мультикультуралізму у питаннях національної цілісності сприяє появі теорії інтегруючого мультикультуралізму, сутність якої полягає у співпраці багатьох культур на благо однієї нації. Український учений А. Колодій вважає, що така модель «інтегрального мультикультуралізму є найприйнятнішою для етнокультурної політики в Україні. На її думку, саме такий підхід «згладжує суперечності і сприяє порозумінню у молодих поліетнічних національних державах, дає можливість реалізувати перевірений часом принцип: одна держава – одна домінуюча соціальна культура», а відтак, він може бути прийнятний як «орієнтир етнополітики для посткомуністичних суспільств, зокрема й України, які змушені поєднувати завдання модерної і постмодерної епох»².

Політика ідентичності в Україні об'єктно-предметно детермінована. До її об'єктів належать: діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямована на формування національної ідентичності громадян України, становлення української політичної нації; вироблення теоретико-методологічних засад національної ідентичності та наповнення її змісту культурними, соціальними, політичними чинниками; зміцнення культурної цілісності українського соціуму, створення

¹ Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 р. Вступне слово Президента України Віктора Януковича. Послання Президента України до Верховної Ради України 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-unutrishne-ta-zovnishne-stanovishe-ukrayni-2012-rocidoc/0315.htm>.

² Колодій А. Американська доктрина мультикультуралізму і етнонаціональний розвиток України / Антоніна Колодій // Агора. – Вип. 6 : Україна і США: взаємодія у галузі політики, економіки, культури і науки. – 2008. – С. 10.

цілісного національного культурно-інформаційного та мовно-культурного простору; досягнення загальногромадянської злагоди навколо визначальних національних завдань; посилення здатності протистояти зовнішнім загрозам і викликам.

Предметне поле політики ідентичності складають сфери суспільного життя, функціонально пов'язані з відтворенням загальнонаціональної ідентичності, колективних субідентичностей (національних, етнічних, конфесійних). До таких сфер, вважають дослідники, належать основні атрибути та символи державності (прапор, герб, гімн, посвідчення особи громадянина, система державних нагород, премій і відзнак, символів державних органів та установ, державні свята і меморіальні заходи); культурний ландшафт, який складають пам'ятки історії, культури й архітектури, а також природні об'єкти, які мають символічне та смислоутворююче значення для колективної свідомості – зберігають і відтворюють національну ідентичність; режим функціонування і статус мов; академічна наука; література і мистецтво; система освітніх і виховних закладів; бібліотека, клубна та просвітницька діяльність; музейна та архівна справи; туристична інфраструктура; військова організація; конфесійні відносини; спорт; діяльність мас-медіа¹.

Створення конструктивної концепції національної ідентичності в Україні як головне завдання соціокультурної державної політики передбачає: формування в соціумі консенсусного розуміння того, що Україна є найвищою цінністю для всіх її громадян як їхня спільна батьківщина в існуючих кордонах, у якій, згідно з міжнародним принципом самовизначення нації, українська держава передусім є продуктом самовизначення українців; в основі націотворення застосування громадянського принципу творення української політичної нації як нації поліетнічної, полікультурної та поліконфесійної; позбавлення національної ідеї ідеологічного забарвлення шляхом консолідування громадян України на основі їх матеріального добробуту та духовно-культурного піднесення; урегулювання мовної ситуації шляхом розмежування функцій державної мови і функцій інших мов та забезпечення мовної політики; створення парадигми української національної культури, зумовленої зміною її статусу під впливом політико-культурної суб'єктності України та досвіду співжиття етнокомпонентів соціуму в умовах державності; опрацювання нової інтегрованої моделі культурно-інформаційного простору на основі створення потужного креативного середовища, що сприяє творчості, новим ідеям та інноваційності людини у різних її формах і виявах.

Особливо актуальною є проблема формування єдиного національного культурного простору як сфери, у якій, відповідно до законодавства, здійснюється культурна діяльність та задовольняються культурні, інформаційні й дозвілєві потреби громадян. Це потребує запровадження ефективної системи управління культурною трансформацією в українському суспільстві, пріоритетами якої мають стати: утвердження в інтелектуальному дискурсі розуміння культури не у вузькому, галузевому вимірі, а в широкому, універсальному як цілісного способу життя людини і нації; об'єднання зусиль органів законодавчої та виконавчої влади навколо спільної стратегії культурного розвитку, спрямованої на створення культурно-ідеологічних основ націотворення; упровадження європейських стандартів у правовому забезпеченні вітчизняної культурно-мистецької сфери; створення режиму державного протекціонізму щодо культурних (креативних) індустрій; актуалізація української культурно-історичної спадщини.

¹ Україна: політичні стратегії модернізації : зб. наук.-аналітич. доп. / за ред. М. М. Розумного (заг. ред.), О. А. Корнієвського, В. М. Яблонського, С. О. Яцішевського. – К. : НІСД, 2011. – С. 11–14.

Згідно з рекомендаціями експертів Ради Європи, утілення в життя стратегічних пріоритетів менеджменту відповідно до національних інтересів передбачає: розгортання у суспільстві широкої публічної дискусії щодо сучасного тлумачення культури, ролі та значення культурної політики у забезпеченні сталого розвитку, економічної та соціокультурної модернізації; проведення ґрунтовних дискусій з метою перегляду повноважень і стратегічної мети Міністерства культури – перехід від Ministry of Culture (міністерства культури) до Ministry for Culture (міністерства для культури). Така зміна допоможе створити умови, у яких культура зможе повноцінно розвиватися; виховання нового покоління менеджерів культури, здатних концептуально і практично забезпечувати прийняття рішень та визначати стратегічний розвиток культури; зміцнення аналітичного середовища національної культурної політики з децентралізованими регіональними і місцевими культурними стратегіями; широку підтримку та розвиток культурного різноманіття в українському політичному суспільстві; розвиток творчих індустрій та інноваційних технологій, які б стимулювали появу нових форм суспільної, творчої та економічної діяльності; модернізацію нормативно-правової бази забезпечення культурно-мистецької сфери, якісно нове змістовне наповнення не тільки законів, а й підзаконних актів, виданих на їх виконання; опрацювання ефективних механізмів реалізації пілотних проектів і нових моделей виробництва культурного продукту; формування сприятливих податкових та інвестиційних умов для розвитку державно-приватного партнерства у сфері культури; постійний моніторинг культурно-мистецьких практик; організація систематичних консультацій із професійним середовищем; створення всеохоплюючої системи офіційних каналів, регулярних брифінгів для працівників культури; сприяння розвитку контрактів та максимізації можливостей співпраці України з європейськими культурами¹.

Таким чином, у сучасному глобалізаційному соціокультурному процесі Україна постає відкритою державою, у якій реаліями постіндустріальної доби зумовлюється переоцінка ролі культури в житті українського соціуму. Як в інших демократичних суспільствах, які стали на шлях модернізації, культуру слід розглядати не як сукупність подій і явищ, а як потужний чинник сталого розвитку країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бжезинський З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / З. Бжезинський ; пер. с англ. – М. : Междунар. отношения, 2004. – 288 с.
2. Кімлічка В. Лібералізм і права меншин / В. Кімлічка ; гол. ред. Дж. Перлін. – Харків : Центр Освітніх Ініціатив, 2001. – С. 38–39.
3. Колодій А. Американська доктрина мультикультуралізму і етнонаціональний розвиток України / Антоніна Колодій // Агора. – Вип. 6 : Україна і США: взаємодія у галузі політики, економіки, культури і науки. – 2008. – С. 5–14.
4. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 р. Вступне слово Президента України Віктора Януковича. Послання Президента України до Верховної Ради України 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-unutrishne-ta-zovnishne-stanovishe-ukrayni-2012-rocidoc|0315.htm>

¹ Рада культурної співпраці (березень 2007 року). Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mincult.kmu.gov.ua/mincult/doccatalog/document?id=95770

5. Рада культурної співпраці (березень 2007). Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mincult.kmu.gov.ua/mincult/docscatalog/document?id=95770

6. Смирнов А. Н. Этничность и культурный плюрализм в контексте государственной политики / А. Н. Смирнов // Политические исследования. – 2005. – № 4. – С. 34.

7. Співак В. М. Політико-правовий та соціокультурний виміри глобалізації : моногр. / В. М. Співак. – К. : Логос, 2011. – С. 116–117.

8. Современное государство в эпоху этносоциального многообразия. Выступление на Международном политическом форуме в Ярославле 7 сентября 2011 года [Електронний ресурс] // Российская газета. – 2011. – 07. 09. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2011/09/07/zorkin-site.html>

9. Україна: політичні стратегії модернізації: зб. наук.-аналітич. доп. / за ред. М. М. Розумного (заг. ред.), О. А. Корнієвського, В. М. Яблонського, С. О. Яцішевського. – К. : НІСД, 2011. – С. 11–14.

10. Germany's charged immigration debate [Електронний ресурс] // BBC. News. – 2010. – 17.10. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11532699>

Антонюк О. В. Соціокультурна динаміка українського соціуму в умовах глобалізації. Розглянуто особливості соціокультурної динаміки українського суспільства в умовах глобалізації. Висвітлено сутність політики ідентичності, розкрито шляхи створення цілісного і повномасштабного культурного простору, здатного продукувати культурну ідентичність нації, а також збереження культурної різноманітності українського соціуму.

Ключові слова: культурний простір, соціокультурна динаміка, культурна ідентичність нації, процеси глобалізації.

Антонюк О. В. Социокультурная динамика украинского социума в условиях глобализации. Рассмотрены особенности социокультурной динамики украинского общества в условиях глобализации. Освещена сущность политики идентичности, раскрыты пути создания целостного и полномасштабного культурного пространства, способного продуцировать культурную идентичность наций, а также сохранение культурного разнообразия украинского социума.

Ключевые слова: культурное пространство, социокультурная динамика, культурная идентичность наций, процессы глобализации.

Antonyuk O. V. The Socio-Cultural Dynamics of Ukrainian Society in the Context of Globalization. The essence of identity policy is determined to propose the ways of creating a coherent and full-scale cultural space, capable to produce cultural identity of nations and preserve cultural diversity of Ukrainian society. Contemporary international realities, experience of implementing multiculturalism policy determines the necessity to take into account new trends and phenomena in the process of the modernization of measures applied in national cultural and artistic fields.

Key words: cultural space, socio-cultural dynamics, and cultural identity of nations, globalization.